
ACTIVITĂȚILE CARITABILE ALE FAMILIEI STROESCU LA BRAȘOV

Cristina Tănase

Filiațiunea neamului Stroeștilor se întinde de-a lungul mai multor veacuri, fiind una dintre cele mai importante spițe de boieri moldoveni. În studiul de față ne vom referi la Mihail Stroescu, fiul cel mai mare al boierului Vasile, proprietar al mai multor moșii în ținuturile Hotin și Iași (Bezvi-coni 1943, 163). Mihail s-a născut în anul 1836, a urmat cursurile gimnaziale la Chișinău, iar cele universitare la Petersburg și Paris. În anul 1868 s-a căsătorit cu Eliza, fiica secretarului guberni-al Ștefan Nedelcovici (Adauga 2005), cea care va susține și, după decesul acestuia, va continua actele filantropice realizate în Basarabia și peste Carpați, în Transilvania. În deceniul opt demersurile sale pentru susținerea învățământului românesc basarabean sunt respinse de autoritățile rusești, motiv pentru care activitatea sa filantropică se va îndrepta către Regatul României și în special către Transilvania, unde viața românilor ardeleni se încadra în parametri similari spațiului basarabean însă, dictați de către monarhia austro-ungară.

În aceeași perioadă¹, la Brașov, protopopul Bartolomeu Baiulescu, susținut îndeaproape de negustori și intelectuali români, înființează *Asociațiunea pentru sprijinirea învățăcelilor și sodalilor români meseriași* (Radu 1979-1980), punând astfel bazele învățământului profesional românesc din localitate². Baiulescu publică în paginile revistei *Transilvania* o serie de articole referitoare la *necesitatea promovării și protecționării meseriilor între români* (Baiulescu 1883). Lipsindu-le industria, premisă a modernizării, le lipsea baza de dezvoltare a societății și, prin urmare, nu putea fi vorba despre existența unei clase de mijloc, cea care dă consistență și putere economică unei nații. *Asociațiunea* întâmpină numeroase greutăți, atât în ceea ce privește legalitatea și

funcționalitatea, cât și de ordin financiar. Pentru obținerea sumei minime necesare funcționării protopopul Baiulescu, ales președinte al asociației, face apel la opinia publică³ și la comitetele parohiale, dar spre surprinderea sa doar câteva familii de români din Brașov vor face donații în bani și îmbrăcăminte. Autoritățile de la Budapesta, după numeroase tergiversări, vor aproba statutul abia în anul 1874. Conform acestuia scopul asociației era *să așeze copii de naționalitate română, cât se poate mai mulți, ca învățăcei pe la industriașii calificați, să-i ajute să frecventeze un curs de învățământ; să se trimită sodali talentați în străinătate spre a se califica; să-i ajute pe sodalii capabili, recomandați prin conduită și testimonii bune despre calificarea lor, în tendința de a deveni ei înșiși ca industriași de sine stătători*⁴ și care odată deveniți maieștri, trebuie ca *manufacturile lor să stea sub patronarea societăților românești* (Baiulescu 1886). Reticența cu care românii priveau trimiterea odraslelor pentru a se pregăti în diverse meserii, lipsa mijloacelor materiale și insuficientele resurse financiare (datorate numărului redus de membri fondatori) își vor pune amprenta asupra activității asociației meseriașilor mai bine de un deceniu. În anul 1877 comitetul *Asociațiunii pentru sprijinirea învățăcelilor și sodalilor români meseriași din Brașov* făcea cunoscut faptul că din cauza mijloacelor financiare insuficiente nu s-au realizat prevederi importante din statut. Astfel, trimiterea sodalilor în stagii de calificare în străinătate nu a mai fost posibilă (Baiulescu 1898, 253). Războiul vama dintre România și Austro-Ungaria (1886-1892) a avut consecințe grave asupra economiei Transilvaniei și implicit asupra firmelor brașovene, multe dintre ele declarându-și falimentul, altele

¹ Sfârșitul anilor '70 ai secolului al XIX-lea.

² La Brașov funcționau deja Școala de meserii, ca instituție de stat, cu predare în limba maghiară, și Asociația săsească de meserii.

³ Prin intermediul presei.

⁴ Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Brașov, Fond: Asociațiunea pentru sprijinirea învățăcelilor și sodalilor români meseriași din Brașov (în continuare: DJANBv, Fond Sodali), dos. 1, f. 1-6.

încercând să se salveze și trecând peste Carpați în Regat. Toate acestea vor afecta situația financiară deja precară a *Asociațiunii* meseriașilor români, care depindea în cea mai mare parte de donațiile făcute de *oameni de bine*. Președintele Bartolomeu Baiulescu publică în presă, în mai multe rânduri, apeluri pentru ajutorarea copiilor înscriși la școala de meserii. Pentru a avea o imagine clară considerăm necesară menționarea câtorva aspecte cu care se confrunta comitetul *Asociațiunii* și care îngreunau activitatea acesteia. Unii dintre ucenici nu frecventaseră cursurile nici unei instituții de învățământ și în consecință aveau nevoie de susținere pentru obținerea bazei minime de cunoștințe. Majoritatea cursanților provenea din familia foarte sărace, în special din mediul rural, acestora trebuind să li se asigure îmbrăcămintea, încălțăminte, rechizitele, taxele, chiria din fondul asociației. Astfel, la 13 noiembrie 1886, președintele asociației publică un nou apel în „Gazeta Transilvaniei” prin care îi îndeamnă pe români să facă donații, arătând că majoritatea *învățăcelor*, acum în prag de iarnă, duc lipsă de *vestminte* (Baiulescu 1886), iar fondul insuficient al asociației nu poate suporta și aceste cheltuieli. Cererea de ajutor a avut ecou imediat, astfel că în mai puțin de două săptămâni, la 22 noiembrie, soții Mihail și Eliza Stroescu trimit protopopului Baiulescu suma de 25.000 florini valută austriacă (50.000 lei), în condițiile în care raportul de casă arăta că averea *Asociațiunii* însuma la momentul acela 4272 fl. v.a. (Baiulescu 1887). Observăm pe de o parte rapiditatea cu care „Gazeta Transilvaniei” ajungea în cele mai îndepărtate zone locuite de români, iar pe de altă parte solidaritatea și spiritul naționalist dovedite de români situați la sute de kilometri depărtare unii de alții, dar având un țel comun, ridicarea nației prin puterea pe care o dădea culturalizarea, în cazul nostru prin intermediul învățământului profesional. Sub aspect strict financiar donația este deosebit de importantă având în vedere momentul în care aceasta ajunge la Brașov, în plină criză declanșată de războiul vama. Subliniem că valoarea sumei donate de boierul Stroescu era de cinci ori mai mare decât averea deținută de *Asociațiunea* brașoveană în anul 1886.

În actele *Asociațiunii* donația va primi denumirea de *Generoșii fondatori soți Michail și Eliza Stroescu*, iar Diamandi Manole va fi desemnat să se ocupe de întreaga sumă și de felul în care

aceasta va fi utilizată. Asociația va trimite în cel mai scurt timp o scrisoare de mulțumire soților Stroescu în Basarabia. Conform dorinței acestora banii donați urmau să fie utilizați pentru ajutorarea în diferite moduri a *învățăcelor* meseriași. Comitetul aprobă ca suma de 50.000 de lei să fie plasată în acțiuni funciare rurale române, beneficiind de o dobândă de 7%. Ulterior acestea au fost răscumpărate dezavantajos de către Diamandi Manole, la o casă de schimb în București, fapt adus imediat la cunoștința boierului Stroescu care trimite în scurt timp 1000 de franci pentru reîntregirea valorii inițiale.

Situația financiară a asociației brașovene s-a schimbat radical *prin fundațiunea făcută de sufletele rari și nobile inimi românești ale soților Michail și Eliza Stroescu căci pe viitor nu va mai fi împedată în activitatea ei de calamitățile financiare cu care s-a luptat până acum* (Baiulescu 1887). Din bugetul Fundației Stroescu, stabilit de comitetul de conducere al *Asociațiunii*, la începutul anului 1887, se fac primele propuneri de cheltuieli: cumpărarea unui seif „Wertheim”; școlarizarea unor elevi în meserii noi (fierari, lăcătuși, rotari, postăvari, curelari); acordarea unor burse pentru stagii de pregătire în străinătate; achiziționarea de articole de îmbrăcăminte pentru elevii săraci; remunerarea unor meseriași (alții decât români) pentru practica efectuată de sodali în meserii pe care românii încă nu le dețin în Brașov; deschiderea unei hale pentru vânzarea produselor realizate de către meșterii români⁵. Dacă la început aceștia practicau numai anumite meserii (cojocărie, tăbăcărie, păpucărie, croitorie pentru îmbrăcămintă națională), după câțiva ani de la înființarea *Asociațiunii pentru sprijinirea învățăcelor și sodalilor români meseriași din Brașov* statisticile arată o mai mare diversitate a profesiilor. De asemenea, numărul meșterilor români este în continuă creștere, atât în Transilvania cât și în Regat⁶. În ceea ce privește numărul cursanților, creșterea cea mai spectaculoasă a acestora are loc începând cu anul 1887, urmare directă a actului caritabil al soților Stroescu. Prezentăm în tabelul de mai jos statistica elevilor în perioada 1882-1888.

⁵ DJANBV, Fond Sodali, dos. 15, f. 36.

⁶ La școala de meserii de la Brașov erau înscriși ucenici și calfe din Transilvania și din România. După absolvire aceștia se întorceau pe meleagurile natale unde își deschideau ateliere în care alți ucenici aveau posibilitatea să-și desăvârșească pregătirea profesională.

Anul	Nr. de cursanți
1882	23
1883	29
1884	31
1885	32
1886	40
1887	84
1888	70

Între anii 1882 și 1885 se observă că numărul de cursanți este relativ constant, înregistrând o oarecare creștere în anul 1886. Anul 1887 aduce dublarea numărului de elevi, valoare care prezintă o scădere ușoară în anul următor.

În data de 31 ianuarie 1888 se aduce la cunoștința adunării generale a *Asociațiunii* primul raport detaliat al bugetului Fundației Stroescu. Sumele intrate în cont reprezentau dobânzi care se ridicau la valoarea de 876,96 fl. v.a. La capitolul cheltuieli cea mai mare parte s-a alocat învățăceilor și sodalilor sub formă de ajutoare, taxe școlare, premii, haine și burse⁷. O sumă importantă a fost repartizată revistei „Meseriașul român”⁸ (înființată de către Bartolomeu Baiulescu în februarie 1886), căreia prin actul de înființare a Fundației Stroescu îi revenea dobânda ce se obținea de pe urma a 5000 de fl. v. a. (Baiulescu 1898, 267).

În aceeași ședință se hotărăște ca pentru ziua de Sf. Mihail să se pregătească o serbare denumită „Serata Stroescu”⁹, în semn de mulțumire față de cei doi binefăcători. Spre finalul raportului se aduce la cunoștința tuturor membrilor că pictorul Mihail Pop donează Asociației tablourile soților Mihail și Eliza Stroescu. Acestea fuseseră expuse în data de 8 noiembrie, cu ocazia zilei Sfinților Arhangheli Mihail și Gavril¹⁰. Trebuie menționat faptul că Asociația meseriașilor români din Brașov primea anual și alte sume de bani provenite de la diverși binefăcători (persoane fizice și societăți economice), atât din Brașov cât și din alte zone, însă valoarea Fundației Stroescu reprezenta cea mai importantă sursă de venituri. Aceasta era compusă dintr-un fond așa-numit neatacabil (de păstrare), plasat parțial în acțiuni funciare rurale române și parțial în numerar, un fond disponibil, din care se puteau face cheltuieli în mod curent și altul destinat „Meseriașului român” (la rândul

său parțial neatacabil, parțial disponibil)¹¹. Fondurile neatacabile aduceau anual venituri suplimentare provenite în general din dobânzile rezultate în urma plasării banilor pe piața de capital. Vom prezenta în continuare câteva date referitoare la situația fondurilor plasate în acțiuni funciare române.

Anul	Fond „Stroescu neatacabil” (în lei)	Fond „Stroescu ziar” (în lei)
1886	50.000	-
1887	50.200	-
1888	50.200	-
1889	51.400	-
1890	42.500	10.000
1899	44.700	19.300
1908	48.600	24.300
1914	42.600	24.100
1918	42.600	24.100
1921	49.243	24.000
1932	61.640	26.408

Din analiza datelor de mai sus reiese faptul că plasarea banilor în acțiuni a adus de-a lungul timpului o creștere constantă a celor două fonduri în discuție. În perioada 1886-1889 exista un singur fond de capitalizare, numit Fond „Stroescu neatacabil” care atrăgea în contul Asociațiunii o dobândă de 7 procente. Cea mai mare parte a acestor sume erau direcționate, ca fond disponibil, către sprijinirea sodalilor și a revistei „Meseriașul român”, restul fiind capitalizate și regăsindu-se în creșterea fondului neatacabil. Comitetul de conducere al Asociațiunii meseriașilor distribuia în așa fel cheltuielile încât rareori se întâmpla ca acestea să fie mai mari decât sumele disponibile. Din anul 1890, cu consimțământul soților Stroescu, o parte a acțiunilor sunt transferate către nou înființatul Fond „Stroescu ziar”¹², care crea la rândul său lichidități pentru cumpărarea de ziare și reviste de specialitate, lecturate la întrunirile de duminică seara în cadrul cărora se făcea o informare în ceea ce privește ultimele noutăți în domeniul industrial. Izbucnirea Primului Război Mondial atrage după sine scăderea valorilor acțiunilor și stagnarea acestora pe toată durata conflictului. Anii care au urmat Marelui Război au dus la refacerea treptată a economiei românești și implicit la creșterea acțiunilor, chiar și în perioada marii crize mondiale.

⁷ DJANBv, Fond Sodali, dos. 16, f. 7.

⁸ DJANBv, Fond Sodali, dos. 16, f. 7.

⁹ DJANBv, Fond Sodali, dos. 16, f. 27.

¹⁰ DJANBv, Fond Sodali, dos. 16, f. 17-18.

¹¹ DJANBv, Fond Sodali, reg. 12, f. 172.

¹² DJANBv, Fond Sodali, dos. 20, f. 11-12.

La 15 ianuarie 1889 Mihail Stroescu moare la vârsta de 53 de ani, însă Fundația Stroescu rămâne în continuare principala sursă de venituri a Asociației brașovene. În memoria binefăcătorului basarabean, anual, în ziua Sfântului Mihail vor fi expuse tablourile cu portretele soților Stroescu, se va organiza un parastas și se vor face donații elevilor săraci, constând în articole de îmbrăcăminte¹³.

De-a lungul timpului beneficiile aduse de Fondul Stroescu s-au diversificat, în special în ceea ce privește categoriile socio-profesionale. Ucenicilor și calfelor li se oferă posibilitatea să se pregătească pentru o gamă mult mai largă de profesii. Cei proveniți din familii nevoiașe, pe baza atestatului de pauperitate, sunt în continuare susținuți financiar pentru a-și desăvârși pregătirea teoretică și practică. Aceștia vor beneficia gratuit o dată pe săptămână de baia publică de pe lângă gimnaziul românesc din Brașov¹⁴, vor primi îmbrăcăminte, manuale, rechizite, ziare pentru sala de lectură, stipendii, ajutoare de călătorie pentru stagiul de pregătire efectuat în străinătate, li se vor plăti taxele școlare și vor beneficia de asistență medicală în caz de nevoie. Astfel, tot mai mulți elevi își vor desăvârși pregătirea profesională în centre industriale renumite din vestul Europei (Viena, München, Leipzig, Dresda, Paris, Bruxelles, Liege, Londra) (Nussbacher, Olteanu, Radu 2004, 87), luând astfel contact cu cele mai avansate tehnologii. La terminarea stagiilor cei mai buni vor beneficia de premii importante. La Expoziția Universală de la Paris, din anul 1889, Asociația a trimis doi elevi care la întoarcere au prezentat un amplu raport asupra celor mai noi tehnologii și exponate din diverse domenii¹⁵. Meșterii începători, membri ai Asociațiunii primeau ajutor pentru a-și încropi o afacere¹⁶, puteau obține împrumuturi cu dobândă mică și sprijin în caz de boală sau de deces¹⁷. De asemenea, meșterii români care primeau și perfecționau în atelierelor proprii un efectiv de 4-5 sodali beneficiau de onorarii plătite din Fondul Stroescu.

În anul 1910, în prima sa ședință, adunarea generală a *Asociațiunii pentru sprijinirea învățăceilor și sodalilor români meseriași din Brașov* tri-

mite boierului Vasile Stroescu, la Davos (Elveția), raportul anului precedent însoțit de următoarea adresă:

*„Mult stimat Dle Stroiescu!
În semn de adâncă recunoștință, ce păstrăm față de mult stimata familie mecenată Stroiescu, Vă trimitem acest raport al subsemnatei Asociațiunii.*

*Brașov, 15/28 aprilie 1910
Cu distinsă stimă
Petru Pop
președinte*¹⁸

Câteva zile mai târziu sosesc de la Davos 200 de coroane și următoarea epistolă:

*„Onorată Asociațiune,
Scrisoarea Dvă de la 15/28 Aprilie, cu alăturatul raport, despre gestiunea societății în anul 1909, ce mi le-ați trimis – în semn de recunoștință, ce păstrați cătră familia noastră, – le-am primit, și Vă mulțumesc pentru considerație. Fiindcă răposatul fratele meu Mihail Vasile Stroescu, a făcut donațiune asociației Dvă, apoi mă simt obligat să mă înscriu ca membru la asociația Dvă, pentru care scop Vă trimit prin mandat poștal 200 coroane. Primiți vă rog distinsele mele considerațiuni*

*Vasile Vasile Stroescu*¹⁹

Din cele 200 de coroane, 40 au reprezentat taxa de membru, iar cu restul Asociația a hotărât să înființeze un fond pentru „spălatul ucenicilor” care să fie alimentat periodic cu diferite sume de bani, în funcție de necesități²⁰. De asemenea, asociația brașoveană a meseriașilor români a expediat la scurt timp în Elveția diploma proaspătului membru, act pentru care acesta va trimite la Brașov încă 30 de coroane²¹.

Din analiza documentelor de arhivă am constatat că activitatea *Asociațiunii pentru sprijinirea învățăceilor și sodalilor români meseriași din Brașov* și implicit a Fundației soților Stroescu continuă până în anul 1936²², chiar și după decesul doamnei Eliza, care survine în anul 1930.

¹³ DJANBv, Fond Sodali, dos. 18, f. 18 și reg. 12, f. 163.

¹⁴ DJANBv, Fond Sodali, dos. 15, f. 165.

¹⁵ DJANBv, Fond Sodali, dos. 19, f. 25-35.

¹⁶ DJANBv, Fond Sodali, reg. 12, f. 173, 213.

¹⁷ DJANBv, Fond Sodali, dos. 20, f. 26.

¹⁸ DJANBv, Fond Sodali, reg. 18, f. 116.

¹⁹ DJANBv, Fond Sodali, reg. 18, f. 117.

²⁰ DJANBv, Fond Sodali, reg. 18, f. 117.

²¹ DJANBv, Fond Sodali, reg. 18, f. 119.

²² DJANBv, Fond Sodali, reg. 16, f. 59.

Cu toate că dorința boierilor Stroești de a impulsiona învățământul românesc de pe meleagurile Basarabiei nu s-a realizat, aceasta a prins viață odată cu acțiunea caritabilă înfăptuită la Brașov, începând din toamna anului 1886, și s-a perpetuat prin actele caritabile ale lui Vasile Stroescu la Sibiu, Blaj, Arad, Brad, Cluj, etc. Donația soților Mihail și Eliza Stroescu a dat un impuls puternic *Asociațiunii pentru sprijinirea învățăcelor și so-*

dalilor români meseriași din Brașov, a creat posibilitatea venirii la Brașov a unui număr sporit de ucenici și calfe, a facilitat perfecționarea acestora în occidentul Europei, în ateliere în care se utilizau tehnici moderne de prelucrare. A sporit numărul meșterilor români, calificați în meserii din cele mai diverse, al atelierelor românești, creând premisele dezvoltării industriale atât în Transilvania, cât și în spațiul extracarpatic.

Bibliografie

- Adauge 2005:** M. Adauge, Mihail Stroescu de la Costești și neamul lui boieresc. Costești pe Prut 4, 2011, 3.
- Baiulescu 1883:** B. Baiulescu, Disertațiune despre necesitatea promovării și protecționării meseriilor între români. Transilvania 21-24, 1883, 149-156, 165-172.
- Baiulescu 1886:** B. Baiulescu, Meseriile la noi. Gazeta Transilvaniei, 3, 15 ianuarie 1886, 1.
- Baiulescu 1886a:** B. Baiulescu, Apel. Gazeta Transilvaniei, 259, 18/30 noiembrie 1886, 3.
- Baiulescu 1887:** B. Baiulescu, Asociațiunea pentru meseriașii români. Gazeta Transilvaniei, 29, 8/20 februarie 1887, 3.
- Baiulescu 1898:** B. Baiulescu, Monografia comunei bisericesti gr. or. române a Sfintei Adormiri din cetatea Brașovului (Brașov 1898).
- Bezviconi 1943:** Gh.V. Bezviconi, Boierimea Moldovei dintre Prut și Nistru, vol. II (București 1943).
- Nussbächer, Olteanu, Radu 2004:** G. Nussbächer, V. Olteanu, M. Radu, Brașov. Monografie comercială (Brașov 2004).
- Radu 1979-1980:** M. Radu, Asociațiunea pentru sprijinirea învățăcelor și sodalilor români meseriași din Brașov – sprijinitoare a învățământului profesional românesc brașovean. Cumidava XII/1, 1979-1980.

Charitable activities of the Stroescu's family in Brașov

Abstract

In the eighties, the Bessarabian nobleman Mihail Stroescu's attempts to support the Romanian Bessarabian education were rejected by the Russian authorities, so his philanthropic activities was conducted in the Kingdom of Romania, especially in Transylvania.

"Association for Supporting Apprentices and Journeymen of Romanian Craftsmen of Brașov" was founded in 1869 by a group of Brașov intellectuals and merchants on the initiative of the priest Bartolomeu Baiulescu. The purpose of this organization was to help the apprentices and journeymen and to support craft activities in Brașov.

The customs war, which broke out between Romania and Austria-Hungary in mid-1886, had serious consequences for the economy of Transylvania. The economic disorders provoked the migration of a significant part of manufacturers and workshop owners from Transylvania outside the Carpathian arc that worsened the financial problems of the craftsmen association from Brașov.

On November 22, Mihail Stroescu and his wife Eliza donated the association 25,000 Austrian florins (50,000 lei). Over the years, the "Eliza and Mihail Stroescu Foundation" was one of the main sources of its funding. This money has been spent on manuals, materials, awards, scholarships, rent, material assistance, current expenditure etc.

Благотворительная деятельность семьи Строеску в Брашове

Резюме

В восьмидесятые годы попытки бессарабского помещика Михаила Строеску оказать поддержку развитию бессарабского румынского просвещения были пресечены российскими властями, и его филантропическая деятельность развернулась в Королевстве Румыния, особенно в Трансильвании.

«Ассоциация в поддержку учеников и подмастерьев румынских ремесленников Брашова» была учреждена в 1869 году по инициативе священника Бартоломеу Баюлеску группой представителей брашовской интеллигенции и купечества. Целью этой организации было оказание помощи ученикам и подмастерьям и поддержка ремесленной деятельности в Брашове.

Таможенная война, которая разразилась в середине 1886 года между Румынией и Австро-Венгрией, имела тяжелые последствия для экономики Трансильвании. Неблагоприятная экономическая обстановка вызвала миграцию значительной части промышленников и владельцев мастерских из Трансильвании за пределы Карпатской дуги, что усугубило финансовые проблемы ассоциации брашовских ремесленников.

22 ноября супруги Михаил и Элиза Строеску пожертвовали ассоциации ремесленников 25 000 австрийских флоринов (50 000 леев). В течение ряда лет «Фонд Элизы и Михаила Строеску» был одним из главных источников финансирования этой организации. Эти деньги расходовались на учебники, материалы, премии, стипендии, арендную плату, материальную помощь, текущие расходы и т.д.

15.01.2013

Cristina Tănase, Muzeul Județean de Istorie Brașov, Piața Sfatului, nr. 30, Brașov, România,
e-mail: cristinatanase67@yahoo.com